

Fikirler:

Namık Kemal

ve

Halkçılık

Yazan : Sedat OKSAL

Büyük Vatan Şairi Namık Kemal

Bugün - 21 İlkAnun - Namık Kemal'in yüz dördüncü yıldönümüdür. Bu büyük vatanperver, mütefekkir, şair ve edip hakkında, 908 inkılabından beri kitaplar, tetkikler yazılıyor. Hele Cum

huriyetten sonra, Namık Kemal hakkın-
da kaleme alınan eserlerin sayısı ve
hacmi gittikçe kabarmaktadır. Buna
rağmen, Namık Kemal'i, fikri ve ma-
nevi hüviyetle hakkile tanıyacak bir e-
sere henüz sahip bulunmuyoruz. Bu a-
rada, Kemal'in şahsiyetini Marksizm
ile izaha kalkışan ve üzerinde durul-
mağa bile değmiyen bazı mânasız ve
değersiz eserçikler bir kenara bırakıl-
sa, haksız bir takım hücumlar, iddialar-
la da karşılaşırız. Nitekim, Akçuraoğ-
lu Yusuf, "Türk Yurdu" mecmuasının
ikinci cilt, altıncı sayısında Kemal'in
yazılarını "Tok karnıca yenilen kura-
biye ve yemislere,, benzeterek bu ya-
zılardaki gayenin ancak "nefisleri ve
telezüzü şahsileri,, olduğunu ileri sür-
üyor ve aynen "Fecri Âti'nin bu ihti-
yar dedeleri halkı hakır görüyor ve e-
serlerini onların nazılı ve kirli ellerin-
de görmekten iğreniyorlardı,, diyor.

Bu hükmün haksız ve aşırı nokta-
ları üzerinde durmadan önce, en geniş
anlayışla dinamik bir adam olan Na-
mık Kemal'i; edebiyat, fikir, ahlak, fel-
sefe, hukuk cephelerinden ayrı ayrı tet-
kik etmenin inkılabımızın geçmişteki
töklerini anlamak için herhalde çok
faydalı olacağını söylemeliyiz. Bu yıl
Maarif Vekilliğinin himmetile ilk cildi
yayımlanan ve Kemal'in hayat ve şah-
siyetini incelemekte büyük hizmeti do-
(Sonu Sa. 6 Sü. 5 de)

Namık Kemal ve Halkçılık

(Baş tarafı 5 incede)

kunacak olan vesikalar, hiç şüphesiz yok ki, ileride yapılacak araştırmaları kolaylaştıracaktır.

Namık Kemal'in inkılabımız karşısındaki durumunu düşünürken hatıra gelen meselelerin en önemlisi "halk ve halkçılık ülküsü karşısında Namık Kemal," dir.

Önceden sunu söylemeliyim ki, bundan yetmiş yıl evvel, Tanzimat zihniyet ve haserleri içinde yazı yazmış bir adamın eserleri - bu anlamda Namık Kemal olsa bile - halkçılıktan bugün anladığımız mânayı aynen anlamak büyük bir haksızlık olur.

Halk Partisinin programı "İrade ve hâkimiyetin kaynağı millettir," dedikten sonra "Kanunlar önünde imtinalak bir müsavat kabul eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı, olarak kabul ve tarif eder.

Namık Kemal'in yaşadığı devirlerde istibdadın ve dolayısıyla sarayın ve "mütegalibe," sınıfının halkı zulüm ve esaret altında ezip inlettığı düşünülecek olursa, bu şartlar altında halkçılığın ilk gaye ve merhalesi ancak zulmü ve istibdadı ortadan kaldırmak ve kendi varlığını bu mefkûrenin hizmetkârı saymak, bu yolda can vermektir.

Örban edip vücudumu ben rahî millete
Terkeyledim hayatımı fikri hamliyyete
Ösümüm ademde olsa da hunum boğar
seni
Vermem mecal ben sana halka hiyanet

diyen Namık Kemal bu yolda ferâgat ve kendini "kurban edecek," kadar cesaret ve azim sahibidir.

Bu idealist adam, daha on altı yaşında, Sofya'da, dedesi Abdüllâtif paşanın yanında iken, hallen hükümet kozağına girmek için "kapalet," vergisi adile bir para vermek zorunda tutulmasına tahammül edememiş, dedesini bırakıp İstanbul'a gelmişti. Onun Şinasi'yi tanıyıp da "garphlaşma," ülküsünü benimsediği günden itibaren, halka karşı duyduğu yakın ilgi ve sevgi manzumelerinde olduğu kadar makalelerinde, tenkitlerinde, mektuplarında ve diğer eserlerinde de göze çarpar. Avrupada iken:

Utanmaz kendini insan bilenenler halkı
hizmette
Mürüvvetmend olan mazluma el çekmez
lanetten

diye haykıran Kemal, ülküsünün "halka hizmet," olduğunu anlatırken mürüvvet sahiplerini de bu talihsiz halka yardıma davet ediyordu.

Ne şandır bak, yolunda halka bezli ca
edip durma
Ne devlettir şehid-i zihayat olmak bu
dünyada

derken "halk yolunda," dünyanın bütün nimetlerini, bütün hazlarını çiğnemeyen bir "şehid-i zihayat," olmayı saadetlerin en büyüğü sayıyor. Bir başka şîrîrde:

İkâfah-ı millet için terk-i rahat eyleye
lim

Yahut:
Gönülme ahvâl halkın rahatı etti haram
ranı

diyen Kemal, görülüyor ki, yalnız haramın derinde ve ızdırabile meşguldür ve türlü haksızlıklarla inliyen bu halk karşısında rahatı kendine haram saymaktadır. Onun nazârında cihân "abâd eylemek," için ilk şart halkı mesut etmektir.

Eden tahrîb-i âlem inkisar-ı kalbi
halik
Gönül yıkma, cihânı eyemek abâd lâzımsa

Namık Kemal'in, sınıf farkının memleketi ezdiği, saray ve mütegalibinin halka "kul," gözü ile baktığı bir devirde "sınıfsız, farksız bir halkçılık," şiirlerinde doğrudan doğruya terennüm etmesine, tabiatile imkân bulunamazdı. Sınıfsız ve imtiyazsız bir cemiyet, Namık Kemal için, ancak istibdat ortadan kaldırıldıktan, meşrutî bir idare kurulduktan sonra araştırılacak bir hedef olabilir. Nitekim bir çok yazılarında Kemal'in, bu merhalenin hasretini çektiğini görürüz.

"Sây," başlıklı makalesinde:
(Dünyanın her neresine gidilse meşakkatsizce nazûl naim müstağak olmuş nice beyzadeler görülmüş ve onların haline bakılınca bahtiyar olmak bahtiyar doğmağa tevakkuf edermiş yollu hasretler çekiliyor! Bakalım acaba bu tahassürler reva mıdır?) diyen Kemal, bahtiyarlığı beyzade doğmakta değil, ancak çalışkanlıkta buluyor.

İbret gazetesinde Londra'yı anlatan bir yazısında (Kendi âleminde bir gedayı dahi padişah eden hürriyet, kimsesi madununun mağduriyetine hissedaretmeksizin, herkesi mafevkinin sadetline nail etmeğe kabil görünen müsavat) demekle hürriyet ve müsavat sayesinde dilenci ile padişah arasında fark gözetmediğini açıkça belirtiyor.

Büyük idealist, yüksek makamlara geçmiş insanlarla fakirler arasında bir fark gözetmediğini bir başka makalesinde şöyle anlatır:

(Meselâ bir adam bir büyük mesnede geldikten sonra eski ahabından bir fakiri koltuğuna alsın da beraberce yürüse haysiyetini ihlâl etmiş olur! Anlayamam ki aklen ve insaniyeten sahibi mesnet olmak vefadarlıktan büyük bir haysiyet midir?)

Kemal'in göreneye karşı isyan eden şu satırlarını okuyalım:

(Bir cemiyet efradının biri veya bir kaçığı, hiç bir sebep, hiç bir faide düşün-

meksizin başına kırmızı bir şey giyer. İptida akalliyet sonra ekzriyet yine sebep ve fayda mülâhazatından beri olarak, o yola taklit ediverirler. Başına kırmızı bir şey giymek görenek olur. Ondan sonra biri merak etse de başındaki şeyi siyaha boyatsa, küffara taklit gibi, şair-i milliyeyi tahkir gibi hayal ve hatıra gelmedik seyyiat ile itham olunur ve belki erazil-i eclâftan addolunmaktan kurtulamaz!)

O, yalnız yerleşmiş göreneklere, ananelere saldıran bir insan olmamakla anılmıyor. Millî hâkimiyetin ilk izahını da onun kaleminde buluyoruz:

(Hukuku esasîyenin mevzuu, kuvvayı hükümetin tefriki, memurların mesuliyeti, hürriyeti şahsiye, müsavat, hürriyeti efkâr, hürriyeti matbuat, hürriyeti içtima, hakkı tassarruf gibi kavaidi külliyyeden ibarettir. Hâkimiyet ahali ki kuvvayı hükümetin haliktan münbais olmasından ibarettir, umum veya ahali kelimesinin ifade ettiği mânayı mücerret üzerine arız olmuş bir salâhiyet değil, her ferdin hilkaten malik olduğu istiklâl-i zatî levazımından bir hakktır. Herkes kendi âleminin padişahıdır. Bu saltanatı hassa, hiç bir vakit, hiç bir kimsenin tabiatından infikâk edemez, hiç bir vakit, hiç bir kimseye terkolunamaz.)

— Hukuku umumiye makalesi —

(Hâsılı gerek maddî ve gerek manevî düşünstün, insan anasından büyük doğmaz. Acaba İngilteredeki lordlara, Fransadaki prenslere, mahasal dünyasının her cihetindeki ashab-ı necabete sorulsun her şahsın mahsul-i hilkati esal edecek kimse var mıdır? İsal edenler bulursa bile neticesinde Âdem oğulluğu sıfatile sair insanlara müsavatını göstermekten başka ne kazanabilir?)

— Haysiyet makalesi —

Yukarıdaki satırlar; sınıf farkına, bir zümrenin tahakküm ve imtiyazına karşı yükselen ilk isyan sesi ve bugün inkılabımızı temsil eden altı oktan halkçılık umdesine oldukça yaklaşan asil bir düşünüşün mahsulü değil midir? Asaleti, her türlü sınıf farklarını şiddetle reddeden, insanlar arasında hürriyet ve müsavata dayanan bir birlik olmasını istiyen ve özliyen Kemal, bu vasıflarile, tam mânasile, bir inkılâpçı ve halkçı şair ve fikir adamı olarak gözüklür.

Namık Kemal'in yazılarında "avam," ve "havas," tâbirlerine sık sık rastlarız. Ancak bu büyük halk adamı, bu sözlerle, cemiyet içinde ayrı ayrı iki sınıfı kastedmekten çok uzaktır. Onun "havas," sözünden kastedtiği şey "tahsîlî maarif," sayesinde yükselen ve millet ve devlet işlerini anlayıp düşünebilecek bir seviyeye erişebilen insanlardır. Nitekim "Maarif," adlı makalesinde (Maarif sayesinde ki, Avrupada herkes mebsan-ı ahalinin tayin ettiği meafîl vikayeye kâfil olur) demekle halkın menfaatlerinin ancak maarif sayesinde korunabileceğini kabul etmekte ev birde halkın okuma yazma nimetinden mahrum oluştundan şu satırlarla şikâyet etmektedir:

(Mihli mütemeddin eden evvelin paye terakkide olanların bile avamında dekal nısıfı okuyup yazmak bilir. Halbuki milletimizin binde biri namını tahrir ve belki kıraatten âcizdir.)

(Halkın hukukunu idrakte iktidarı kim kail olmaz. Meğer ki mensur hâkimîti esareti umumiye pencîği zannedenler ola!)

Görüyor ki, Kemal'in kaleminde "havas," tahsil ve zekâsile seviyesini yükseltenler, "avam," da maarifin nimetlerinden mahrum bırakılan biçare halk mânasını almaktadır.

Bu büyük fikir adamının dili ve dilimiz hakkındaki fikirleriyle san'at gördüğünün ve edebî eserlerinin halkçılık bakımından incelenmesi ayrı ayrı yazılara mevzu olabilir.

SEDAT OKSAL

